

medverkar med två bidrag, ett om H C Andersen som konstfigur – de avbildningar och gestaltningar som gjorts av skalden – och en uppsats om "Kejsarens nya kläder".

Alla bidrag kan inte nämnas här, man kan bara konstatera att det är en imponerande samling Andersen-kännare som medverkar och en mångsidig bild av skalden som tecknas, både av hans diktning och av hans märkliga personlighet.

Boken är vacker och gedigen, med tyngd både i innehållet och den fysiska utformningen. Omslaget pryds av Einar Nermans Tummelisa, sedermera mer känd som Solstickans symbol (och transformerad till pojke!). Androgyniteten hos Tummelisa och H C Andersen själv diskuteras av Anders Palm i volymens första uppsats.

I del två har redaktören samlat bidrag som bl a publicerats vid tidigare Andersen-jubileer! Här få vi följa en svunnen tids bild

av Andersen, och flera svenska storheters uttalanden om dansken. Före varje artikel får vi en intressant presentation av författaren och dennes relation till H C Andersen. I denna avdelning återfinns bl a bidrag av Hellen Lindgren (son till Amanda Kerfstedt), Strindberg, Bo Bergman, Hjalmar Bergman och Jan Olof Olsson. Ur *Berlingske Tidende* den 30 mars 1930 – 125-årsjubiléet – hämtas en hel hyllningskör där bl a Selma Lagerlöf ingår.

Som om inte detta vore nog erbjuds läsaren också en omfattande bibliografi på temat "H.C. Andersen, Sverige och svenskarna". Den sägs vara selektiv men omfattar ändå 31 tättryckta sidor i boken. För den som vill fördjupa sig ytterligare i Andersens underbara värld är det alltså bara att gå vidare, till forskningen och till sagorna!

Eva Nordlinder

Flertydiga fantasier

Anna Karlskov Skyggebjerg: *Den fantastiske fortælling i dansk børnelitteratur 1967–2003*. Center for børnelitteratur, Det Pædagogiske Universitet, Köpenhamn, 2004. 251 s. ISBN 8776131467

När Selma Lagerlöf skrev *Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige* fick hon kritik för att pysslingen Nils gjorde så mycket mer än vad han borde kunna med tanke på sin storlek. "Så liten och kunna springa ifatt en räv", sa en av de lärare som övervakade bokens innehåll. Selma Lagerlöf genmälde genast och hennes svar är med rätta berömt, endast fyra ord: "Obs! Pojken är förtrollad!"

Så kan man elegant trola med den fantastiska berättelsens förutsättningar om man

är författare, men för forskaren gäller förstås andra villkor. Begrepp som genre, barnlitteratur och intertextualitet står i centrum i Anna Karlskov Skyggebjergs läsvärda doktorsavhandling, framlagd vid Det Pædagogiske Universitet i Köpenhamn i februari 2005 (skriven inom Center for børnelitteratur). Den kommer som bok senare i år. Anna Skyggebjerg ger en beskrivning av genrens historia, diskuterar på ett kompetent vis teorier om den fantastiska berättelsen och av-

slutar med att analysera sex verk från sex författarskap. Ett övergripande syfte är att visa genrens möjligheter till flertydighet, att erbjuda olika perspektiv på texterna. Det är den moderna fantastiska berättelsen som är i fokus. År 1967 ses som ett paradigmskifte i dansk barnlitteratur (då utgavs flera moderna klassiker). Att undersökningen löper fram till 2003 har helt enkelt att göra med avhandlingens avslutande.

Anna Skyggebjerg arbetar genomgående med en traditionell definition av barnlitteratur (vad som skrivits/utgivits för barn). Hon diskuterar inte frågan om barnlitteraturens särart – som ju varit i forskningens fokus ända sedan man började forska om barnlitteratur – och det ser jag som en klar fördel. Det ska inte behöva ventileras i varje avhandling på området. Skyggebjerg opererar med en dubbel genreangivelse, den fantastiska berättelsen och barnlitteratur. Men hon är väl medveten om, vilket är viktigt inom avhandlingens genrekontext, att barnlitteratur inte alltid betraktas som en genre i sig självt. Med utgångspunkt i Tzvetan Todorovs diskussion om litterära genrer i den teoretiska fantasyklassikern *Introduction à la littérature fantastique* (1970) menar hon att barnlitteratur är en genreangivelse på en annan abstraktionsnivå.

Men barnlitteratur kan också (och kanske ännu hellre) ses som en bestämning eller en kategorisering vars villkor kan förändras beroende exempelvis på vilken genre texten ansluter sig till. När det gäller den fantastiska berättelsen är gränsen mellan barn- och vuxenlitteratur många gånger flytande, vilket har samband med just den möjlighet till flertydighet som Anna Skyggebjerg undersöker i sin avhandling. E.T.A. Hoffmanns berättelser, som med rätta beskrivs som genrebildande i avhandlingen, har inom Hoffmannforskningen inte uppfattats som enbart skrivna/utgivna för barn. Detsamma

torde gälla för H.C. Andersen. Avhandlingen kunde med fördel utvidgats på de här punkterna, inte minst med tanke på den vikt som Anna Skyggebjerg fäster vid de undersökta berättelsernas förbindelser med andra litterära texter (intertextualiteten). I det sammanhanget arbetar hon också med både barn- och vuxenlitterära texter.

Det finns en tendens i avhandlingen att avstå från mer fördjupande resonemang, en skygghet för argumenterande diskussioner och också, inför polemik. Jag saknar också referenser till en hel del tidigare forskning, särskilt i den historiska delen. Det kan resultera i en del förenklingar. Avhandlingen beskriver t.ex. i sitt historiska avsnitt Pippi Långstrump som ett "främmande barn" i Hoffmanns anda, inordnad i en fantastisk berättelse. Men den moderna textinriktade Lindgrenforskningen har fört fram mängder av perspektiv på Pippi-gestalten (Vivi Edström), och många skulle inte ens definiera *Pippi Långstrump* som en fantastisk berättelse. Här undrar man varför möjligheterna till flertydighet – som ligger i linje med ambitionen att öppna texternas tolkningspotential – inte alls diskuteras. Man kan ju tvärtom säga att Pippi-texten lider av en avsaknad av den fantastiska berättelsens genredrag. Endast hennes kategorisering som "främmande barn" (som jag heller inte känner mig säker på) skulle motivera inplaceringen. Man kan i sammanhanget också notera skillnaden mellan svensk och internationell forskning: den svenska avvisar överlag idén om Pippi-texten som en fantastisk berättelse, den internationella ser det annorlunda.

Skyggebjerg arbetar med ett brett perspektiv, och syftar till att ge en beskrivning av texternas genremässighet i den franske genreteoretikern Jean-Marie Schaeffers mening. Texterna förhåller sig till varandra, så att genremässigheten utväxlas i ett "intertextuellt samspel". Intertextualitetsbegreppet

diskuteras kort utifrån Graham Allen (i hans *Intertextuality*, 2000), som i sin tur refererar till Julia Kristeva: texter existerar inte i något tomrum, utan endast i förhållande till andra texter, som en sorts permutationer där yttranden, eller delar av texter, interfolieras med varandra. Det är en öppen hållning, som också formulerats (på skilda sätt) av åtskilliga andra forskare. Skyggebjerg stannar för en enkel tillämpning: intertextualitet används som ett uttryck för "en teksts tillknytning til andre tekster". Diskussionerna av dessa förbindelser är intressanta och ger mestadels rik utdelning. Till de bästa hör den fina analysen av betydelsen av Andersens "Den lille Havfrue" för Bent Hallers *Silke. En forvandlingshistorie*, där Skyggebjerg kan visa hur Haller vänder upp och ned på sagan, destabiliserar den och främmandegör den. Men de givna intertexterna kan också te sig associativa. Så föreslås exempelvis Philip Pullmans *Northern Lights* som en "direkt inspirationskilde" för Hanne Kvists *Drengen med sølvhjelm*, men de jämförelser som görs mellan texterna känns inte helt övertygande. Egocentriska föräldrar och en allmän romantisk syn på barnet kan nog finnas lite varstans i litteraturen.

Faran i en öppen begreppsbestämning är också att begreppet kan tömmas på sin substans. I avhandlingen talas omväxlande om inspiration (se ovan om Haller), lån, dialog, påverkan, preskription mm. Vad är det för skillnader? Här önskar man ett klagörande. Jag är också skeptisk till att betrakta intertextualitet som ett särdrag för den fantastiska berättelsen som genre, vilket sägs i en olyckligt tillspetsad formulering. Anna Skygge-

bjerg påpekar att intertextuella referenser inte enbart är karaktäristiska för nyare fantastiska berättelser för barn, men "et særtræk ved genren". Men intertextualitet kan naturligtvis finnas i all litteratur, och avsätta olika former av kännetecken, alldeles oavsett om den är realistisk eller fantastisk. Man skulle däremot kunna säga att det finns intertextuella fält, exempelvis sagor och äventyrsromaner, där den fantastiska berättelsen mer än gärna opererar.

Anna Skyggebjerg visar att det finns två starka tendenser inom den danska fantastiska berättelsen, en som hon vill kalla språkorienterad och en som hon vill kalla innehållsorienterad. Hon arbetar på ett intressant sätt med Tzvetan Todorovs teorier om den fantastiska berättelsens element av tvekan (*hésitation*) och profilerar sig i det avseendet gentemot tidigare forskning där Todorov ofta avvisats. Som helhet vittnar avhandlingen om en begåvad och välformulerad forskare, betryggande hemmastadd i sitt skönlitterära material. Det finns en tilltalande sensibilitet för texten i analyserna, en förmåga att urskilja och redovisa olika tolkningsmöjligheter. Att Anna Skyggebjerg lyckas genomföra sin ambition med avhandlingen – att visa flertydigheten och textens möjligheter i den danska fantastiska berättelsen – råder det ingen tvekan om. När hon behandlar genrens tillämpning i dansk barnlitteratur under en given period (1967–2003), ger hon också ett bidrag till utforskandet av den danska barnlitteraturens historia.

Boel Westin

Avhandling om användningen av bilderböcker i förskolan

Maria Simonsson: *Bilderboken i förskolan – en utgångspunkt för samspel*. Linköping: Tema Barn, Univ. 2004. 243 s. Linköping studies in arts and science nr 287. Diss. (Skrifter utgivna av Svenska barnboksinstitutet nr 84) ISBN 91-7373-908-1

Av tradition har bilderböcker en självklar plats i den svenska förskolan. De läses både enskilt och i grupp och de flesta pedagoger anser det vara viktigt att barnen tidigt kommer i kontakt med olika typer av bilderböcker. Det finns också en hel del forskning om bokvanorna i förskolan, bland annat om vilka böcker som finns och används på olika förskolor. Däremot har ännu bara ett fåtal studier genomförts om förskolebarnens egen bokanvändning. Det är därför intressant att läsa Maria Simonssons doktorsavhandling *Bilderboken i förskolan – en utgångspunkt för samspel*, med vilken hon ger ett bidrag till denna hittills relativt obearbetade forskningsgren. Genom att studera hur två grupper av 3-5-åriga förskolebarn använder sig av bilderböcker i sin vardag strävar Simonsson efter att visa vilken roll bilderböckerna har för dem, samt hur böckerna bidrar till interaktion barnen emellan. Hon ställer sig frågan hur barnen samverkar med böckerna och i vilka situationer samt med vilket syfte dessa läses. Dessutom studerar hon de skillnader i bruket av bilderböcker som finns mellan de tillfällen då barnen själva läser respektive då pedagogerna är närvarande.

En grund för Simonssons studie är att hon ser bilderboken som en materiell artefakt, det vill säga ett ting som människan har skapat för ett visst ändamål. Hon gör således tidigt klart att det inte rör sig om en undersökning av sådant slag att böckernas innehåll står i fokus. Istället handlar det om hur

barnen – och i viss mån pedagogerna – använder sig av de böcker som står dem till buds. Detta angreppssätt har sina klara fördelar, bland annat genom att barnens agerande ställs i centrum. Begreppet materiell artefakt är dock problematiskt, då Simonsson samtidigt påpekar att bilderboken är föränderlig genom att den i olika tider och kulturer ges skilda symboliska värden – bland annat i fråga om estetiska och pedagogiska funktioner. Är det då fruktbart att se bilderboken som en materiell artefakt? Det ger snarast sken av att den är ett oföränderligt ting utan eget innehåll. Dessutom beskrivs längre fram i avhandlingen bilderböckernas bilder som kulturella artefakter, utan att någon närmare definition av detta begrepp ges. Två viktiga frågor som ställs i avhandlingen besvaras aldrig. Det gäller skillnaden mellan materiell och kulturell artefakt och varför Simonsson väljer att se bilderboken som en materiell artefakt, men illustrationerna som kulturella sådana.

Jag saknar också ett tydligt ställningstagande till frågan om textens och bildens förhållande till läsaren. I och för sig nämns Wolfgang Isters teori om att läsaren genom sin tolkning fyller i luckor i texten. Det framkommer också indirekt att Simonsson menar att läsaren genom sin tolkning tillför mycket till texten/bilden. En mer noggrann precisering hade dock varit bra att få redan i det första kapitlet. "Skapar" läsaren exempelvis texten/bilderna genom sin tolkning, eller är

texten/bilderna en helhet i sig? Och hur påverkar det i så fall barnens och pedagogernas användande av böckerna? Trots att fokus i Simonssons studie inte ligger på böckernas innehåll har dessa frågor nämligen betydelse, eftersom hon vid flera tillfällen relaterar till bilder i de böcker barnen läser.

Mina invändningar mot Simonssons avhandling gäller främst teoriavsnitten, där vissa avsnitt hade kunnat kortas ned betydligt, och den ibland bristfälliga begreppsdefinitionen. Redovisningen av hennes egen studie är däremot väl avvägd och ger i det stora hela intressanta resultat. Hon har valt att arbeta utifrån en etnografisk synvinkel och utan att dela in analysen efter vare sig barnens sociala eller etniska bakgrund eller deras kön. Detta fungerar mestadels bra, men i vissa sammanhang hade det varit givande att göra en genusanalys - något Simonsson själv nämner.

Simonssons undersökning visar i likhet med några tidigare studier att pedagogerna i stor utsträckning ser som sin uppgift att erbjuda barnen god litteratur, det vill säga vad som kanske kan räknas till barnlitteraturens finkultur. Det finns alltså någon form av genremässig kanon, vilket framkom i de gruppintervjuer Simonsson gjorde med de båda förskolornas pedagoger. Ett annat viktigt resultat från dessa intervjuer är att pedagogerna anser att bilderboksläsningen främst är betydelsefull ur nytto- och lärandeaspekter, och i viss mån för att underhålla barnen. Däremot sades inte mycket om bilderböckernas estetiska funktioner. Detta kommenteras av Simonsson, men hade kunnat diskuteras grundligare - särskilt med tanke på att det i den nationella läroplanen betonas att barnen inom förskolans ramar ska ges möjlighet att utveckla sina estetiska färdigheter. I detta sammanhang hade det för övrigt varit intressant att få ta del av de båda förskolornas lokala läroplaner, då det

hade medfört en bättre överblick över syfte och mål med bilderboksanvändandet på de enskilda förskolorna.

Simonssons undersökning visar att det finns vissa skillnader i hur de pedagoginitierade respektive barninitierade lässtunderna utformas. Ett exempel är att pedagogerna ofta betonar böckernas texter, medan barnen av förklarliga skäl är mer inriktade på bildernas betydelse. En annan skillnad är att de lässtunder som leds av pedagoger är styrda av vissa ordnings- och trivselregler, medan barnens egna lästillfällen istället präglas av att de själva sätter upp gränser för hur dessa ska gå till. Ibland vill barnen läsa för att få en vilsam stund för sig själva, men andra gånger blir läsningen en inkörsport till gemensam lek. Bland annat fantiserar de utifrån en bild ihop en egen berättelse och iscensätter den. Barnens läsning behöver alltså inte vara en tyst och stillsam verksamhet, utan kan involvera såväl rörelser som sång och tal. Därigenom fyller bilderböckerna inte bara tankemässiga utan också kroppsliga och sinnliga funktioner. I Simonssons material finns dock inga exempel på att de pedagoginitierade lässtunderna ger upphov till lekar och gemensamt fantiserande, något som förekommer på en del förskolor och som man därför skulle ha kunnat tänka sig finns även i dessa båda grupper.

Simonssons avhandling erbjuder på det hela taget en välskriven och spännande väg in i förskolebarnens bokliga vardag, om än med frågetecken kring användningen och definitionen av vissa begrepp samt - den i mitt tycke - alltför omfattande teoretiska bakgrunden. Texten hade också gynnats av en mer noggrann korrekturläsning. Det finns en del onödiga språkfel som lätt hade kunnat tas bort. De viktigaste kapitlen, om Simonssons egna resultat, är dock välstrukturerade och hon drar intressanta slutsatser av sitt material. Dessutom alstrar hennes

studie nya frågor. Ett exempel är som redan nämnts att fortsätta bearbetningen av det redan insamlade materialet, men med utgångspunkt i genusfrågor. Ett annat spännande projekt vore att kombinera studier av Simonssons typ med ett mer litteraturanalytiskt arbetssätt. Då skulle frågor kunna ställas om vad som får barnen att välja vissa böcker samt hur de enskilt eller i grupp tol-

kar de egenhändigt eller av pedagogerna lästa böckerna. Det finns kort sagt mycket att arbeta vidare med i forskningen om förskolans litteraturanvändning. Simonssons studie fyller vissa luckor, men uppmanar också till fler studier inom ett angeläget men alltför outforskat område.

Helen Asklund

Kiddie Lit

Beverly Lyon Clark: *Kiddie Lit. The Cultural Construction of Children's Literature in America*. Baltimore: John Hopkins University Press. 2003. 257 s. ISBN 0-8018-6900-5

Kultur som maktordning är ett tacksamt studieområde. Perspektivet är relativt nytt och forskningsresultaten blir ofta både intressanta och angelägna. Det visas inte minst av Beverly Lyon Clark, *Kiddie Lit. The Cultural Construction of Children's Literature in America* (John Hopkins University Press, USA/GB, 2003). En redogörelse av hur barnlitteraturen berövades sin status kring förra sekelskiftet. Boken är i första och största delen lysande, så övertygande att den framstår som självklar.

Mängden maktanalyser pekar på att vi lever i en tid av omvandling av kulturens värderingar. 1900-talets hierarkier undermineras; den finkulturella symbiosen mellan en elitistisk kritik, akademi och högstatuslitteratur bryts sönder – kanske kommer det viktiga decimalsystemet kompletteras med ett viktigt centesimalssystem. 1800-talet dominerades av borgerligheten, dess syn på realismen och av marknadsförfattande. 1900-talet av modernism, kulturell elitism och stipendieförfattande. Kanhända kommer 2000-talet karaktäriseras av att författaren kliver ut i offentligheten som underhållare eller debat-

tör, av att höga försäljningssiffror avstigmatiseras – kanske till och med av att barnlitteratur blir jämförbar med den för vuxna? Att vi är på väg mot en situation som mer påminner om 1800-talets än det förra seklets.

Utveckling drivs inte minst av det postkoloniala och genusteoretiska ifrågasättandet av att den manligt, västerländska medelklass-kanon verkligen svävar på estetikens vingar högt över ekonomi och ideologi. Men då hierarkier byggda på kön, etnicitet och klass utsätts för intensiv kritik, tycks den fjärde formen av klassisk maktordning svårare att komma åt – åldersdiskrimineringen. Ännu utgör barn- och ungdomslitteraturforskningen en enskild enklav inom akademierna, ännu viker de stora tidningarna speciella dagar åt barnkultur, ännu inrättas speciella priser åt författarna och illustratörerna.

Det som gör otakten i utvecklingen märkligt är att de olika formerna av maktordning alltid har varit sammanvävda. Det märks på hur de av tradition motiveras. Barn och ungdomar hör till en speciellt kvinnlig sfär – ett mer känslomässigt, mindre intellektuellt

och sofistikerat litet liv. Att kvinnor är anorlunda, i olika avseenden avviker från "det normala", är en beprövad retorisk konvention. Andra kulturer är mindre utvecklade, "har inte kommit lika långt". I korthet har alltså kvinnor, arbetare, icke-västerlänningar och barn saknat den överblick de vuxna, västerländska medel- och överklassmännen haft, alltmedan de har gått på porrklubb, rökt cigarr, skjutit noshörningar och kört BMW-cabriolet.

Clark exemplifierar i ett introducerande kapitel svårigheten att ta sig ur nätet av pejorativa associationer: kvinna-mor-barn-barnslig-naiv-outbildad-naturlig-ursprunglig-osofistikerad-känslösam... Och berör därmed en trolig anledning till motståndet mot att höja barnlitteraturens status. Många av de forskare som ifrågasätter den rådande kulturella värdeskalen (Fredric Jameson, Sherry B. Ortner, m fl) bekräftar tvärtom "litteratur för barn" som den nedsättande beteckning de försöker rädda sin favoritlitteratur från.

Det kanske effektivaste sättet att framvisa maktordningen och dess tvivelaktiga grund är att skildra hur den en gång konstruerades. Det är vad till exempel Judith Butler gjort ifråga om kön, Edward Said ifråga om etnicitet och Raymond Williams ifråga om klass. Och det är vad Clark gör ifråga om barnlitteratur i *Kiddie Lit*.

Det sker genom ett antal i huvudsak deskriptiva receptionshistoriska fallstudier och den åtföljande kanonformeringen. Hon visar hur barnlitteratur som i mångt och mycket betraktades som njutbar för alla åldrar förvandlas till en specialiserad och diminuerad genre, hur "children's literature" blir "kiddie lit".

I kapitel två, fyra och fem avhandlas ett antal klassiska amerikanska verk från slutet av 1800-talet som mer eller mindre hör hemma inom barnlitteraturen. Kapitel tre viks för två av de centrala litterära institu-

tionerna: akademien och biblioteken.

Så långt är skildringen informativ, övertygande och vass. Men i de tre avslutande av bokens åtta kapitel skiftar fokus dels till fantasy, dels till Walt Disneys filmer. Då blir framställningen vag och närmast förvirrande – om än på ett inte helt ointressant sätt.

Clark inleder med att beskriva hur Frances Hodgson Burnetts *Little Lord Funtleroy* (1886) tog samtiden med storm. Berättelsen gestaltade de borgerliga dygderna – behärskning, allvar, artighet och omtänksamhet – och lyckades dessutom sammangjuta detta med industrialismens manligt primitiva entreprenör till en harmonisk helhet. Kritiker och publik var entusiastiska. Tidens estetiska ideal var att skriva didaktiskt etiska berättelser i engagerande och underhållande form – för övrigt samma som den samtida svenska "idealrealismens". Men det dröjde inte länge förrän nya värderingar började marknadsföras. I USA var den en av de viktigaste förkämparna Henry James. Genom att i recensioner och essäer konsekvent använda metaforer som "barnslig", "pueril", "infantil" för att markera avsaknad av stil, konstnärlighet, och genom att i boken *What Maisie Knew* (1897) slutligen gestalta barnet som brist annat än som material för den mogna, distanserade författaren, intar han en nyckelroll i åtskiljandet av "seriös", manlig vuxenlitteratur och lättviktig barnlitteratur. Framgången resulterade också i att medan han och Burnett ursprungligen hade ansetts jämförbara, faller den senare fritt i den litterära hierarkin under 1900-talet medan James stiger som en luftballong.

Parallellt försvinner barnlitteraturen ur de prestigefyllda litterära tidskrifterna, och när de expanderande universiteten tar kontroll över och formar den litterära kanon jämföras barnlitteratur med populärlitteratur. Ingenta är värda uppmärksamhet. Barnlitteraturen blir en angelägenhet för den

växande gruppen bibliotekarier, en kvinno-dominerad värld i vilken försäljning och kvalitet fortfarande tillåts gå hand i hand.

Utvecklingen är tydlig ifråga om Mark Twains böcker. Berättelserna om Tom Sawyer och Huckleberry Finn skrevs för både flickor och pojkar och hyllades som läsning för såväl vuxna som för barn – bland det högsta beröm en författare kunde få. Men när barnlitteraturens status förföll polariserades romanerna. Avgörandet kom då T.S. Eliot på 20-talet konstaterade att Huckleberry Finn inte var någon pojkbok till skillnad från Tom Sawyer. Den hyllade humorn, realismen och linjära intrigen blev exklusivt infantila drag i den senare berättelsen, medan den moderna estetikens verktyg mobiliserades till förmån för den förra. Kritikerna betonade draget av bildningsroman, symbolspråket och den poetiska fantasin. Dess mörka, konfliktfyllda karaktär framhölls tills den under 1950-talet proklamerades vara ett av världslitteraturens mästerverk, central i den amerikanska kulturen och självskrivna på universitetskurserna. Samtidigt sorterades den bort från grundskolebiblioteken såsom varande olämplig för barn – vanligen med hänvisning till rasfrågan.

Louisa May Alcotts *Little Women* (1869) gjorde den omvända klassresan. Ursprungligen en succé, skriven för medelklassflickor men älskad av båda könen och alla åldrar; därefter successivt marginaliserad, liksom hela Alcotts framgångsrika författarskap. Visserligen har hon fått en renässans på senare tid, men den svarar mot hennes sjunkande popularitet hos dagens unga läsare. Även om kanon revideras så kvarstår dikotomin *bred eller bra*.

Det är en naturlig ingång till bokens avslutande kapitel som skiftar fokus till barnlitteratur som är fast rotad i en av populärlitterärens kärnområden – fantasy. Problemet är att exemplen här inte längre fungerar som

symptom på en större utveckling, på generella positionsförändringar och nyskapade hierarkier. Frank L. Baums *The Wizard of Oz*-serie (1900 – 1920, etc) är alltför svårbestämd både ifråga om popularitet och status, och dess verkliga kultstatus tycks komma ur filmatiseringen eller ur att Judy Garland blev en gay-ikon. Ett motsatt, lika otypiskt fall är Lewis Carrolls *Alice in Wonderland* (1865), som blev en ojämförlig succé redan från början bland både barn och vuxna, allmänhet och elit. En position den närmast unikt bibehållit. Inte heller går det ännu att veta om Harry Potter (1997-) är ett exempel på något annat än det mediala bubbel-klimat som kan upphöja en bok som *Da Vinci-koden* till årets stora litterära händelse.

Slutligen må det vara ett intressant faktum att Walt Disneys filmproduktion från början fungerade som avant garde-kultur för att senare uppfattas som kommersialismens tamburmajor. Men mer om det hade varit utgångspunkten för att analysera de kulturella hierarkierna i stort, hur de interagerar i relation till olika media, liksom till olika sorters publik. Och inte minst för att formulera en hypotes om *varför* kulturen och de estetiska idealen förändras så radikalt kring förra sekelskiftet.

Genom sina referenser till bland annat media-, genrer- och genushierarkier, lyckas Clark markera att den maktordning inte är isolerad som klappar barnlitteraturen på huvudet och skickar ut den att leka. Å andra sidan väljer hon – styrd av samma ordning – till sist ändå att i titel och undertitel annonsera att detta är en bok som vänder sig just till de barnboksintresserade. Troligen kommer den därför aldrig nå fram till Henry James-specialisterna, och den store förmodernisten kan förnöjsamt konstatera att vi ännu ser litteraturen ur hans synvinkel.

David Gedin